

УДК [351.74:004](477):[342.922:004.056]
DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2020.11.17>

Білоброва Т.В.

*аспірант кафедри поліцейського права
Національна академія внутрішніх справ*

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ДЕПАРТАМЕНТУ КІБЕРПОЛІЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку України особливе місце посідає проблема забезпечення кібербезпеки держави та протидії кіберзлочинності, що являє собою найбільший інтерес і породжує безліч дискусійних питань. Яку б сферу функціонування держави і суспільства не взяли б до уваги, вона неодмінно виявить свій зв'язок – більший чи менший – з питанням про права і свободи людини і громадянина у віртуальному просторі.

Натепер процес становлення кіберполіції України триває, тому до її діяльності прикута значна увага як з боку органів державної влади, так і з боку суспільства. Кардинальні політичні та соціально-економічні зміни в Україні зумовили необхідність створення кіберполіції України, це своєю чергою вимагає з'ясування не лише її місця та ролі в системі суб'єктів забезпечення кібербезпеки держави, але й визначення її ролі у протидії кіберзлочинності.

Метою цієї наукової статті є визначення ролі та місця Департаменту кіберполіції Національної поліції України у системі суб'єктів забезпечення кібербезпеки держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження окремих питань щодо місця і ролі кіберполіції у сфері забезпечення кібербезпеки держави здійснено у працях відомих вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: С. Бакіліної, С. Батуріна, В. Бачиніна, Н. Бутусова, Ю. Ветютнева, Д. Вовка, О. Воловик, Є. Єграфової, Л. Заморської, М. Кельмана, А. Козловського, М. Козюбри, С. Максимова, І. Оборотова, Н. Пархоменко,

О. Пащуліна, О. Петришина, П. Рабіновича, С. Рабіновича, О. Скакун, В. Скоробагатої, С. Сливки, А. Соколової, З. Соломко, В. Тація, Ю. Тихомирова, В. Трофименка, В. Трофимова, В. Чумака та інших.

Виклад основного матеріалу. Перед тим як розкрити роль органів Національної поліції у сфері протидії кіберзлочинності, варто з'ясувати саме зміст протидії організованій злочинності. Як указують О. Бандурка та О. Литвинов, протидія злочинності – це особливий інтегрований, багаторівневий об'єкт соціального управління, який становить різноманітна за формами діяльність відповідних суб'єктів (державних, недержавних органів та установ, громадських формувань та окремих громадян, які взаємодіють у вигляді системи різноманітних заходів, спрямованих на пошук способів, засобів та інших можливостей ефективного впливу на злочинність із метою зниження інтенсивності процесів детермінації злочинності на всіх рівнях, нейтралізації дії її причин та умов для обмеження кількості злочинних проявів до соціально толерантного рівня) [1, с. 45].

Як вважає І. Діордіца, розв'язання основних завдань кібербезпеки неможливе без створення міжвідомчого структурного органу, який на постійній основі забезпечував би координацію діяльності певних відомств, правоохоронних і силових структур України з питань забезпечення кібернетичної безпеки. Кібератака 27 червня 2017 року на Україну довела неефективність діяльності Національного координаційного центру кібербезпеки, поставила питання не про демагогічні та популістські

формування недієздатних центрів/органів, а про формування відповідно до національних інтересів національної системи кібербезпеки, власне, як на те вказується безпосередньо в Стратегії кібербезпеки України [2, с. 111]. Додамо, що забезпечення координації на постійній основі потребують не тільки вказані науковцем органи. Питання забезпечення безпеки знаходить прояв у діяльності як державних структур, так і недержавного сектору.

Отже, вирішенням проблеми може стати, з одного боку, центр координації та взаємодії національного рівня, що охоплював би представників усіх зацікавлених сторін (включаючи «недержавних» суб'єктів), з іншого – створення на рівні кожного суб'єкта забезпечення кібербезпеки одиниці, відповідальної за координацію та взаємодію.

Запропоновані напрями досліджень задля здійснення подальшого розвитку національної системи кібербезпеки України не впливають на вже нині визначене місце Національної поліції України як основного суб'єкта забезпечення кібербезпеки, залишить його незмінним. Вони розроблені як перспектива підвищення ефективності діяльності кожного суб'єкта забезпечення кібербезпеки окремо та при цьому у взаємодії між собою як єдиної системи, мета якої у вигляді кібербезпеки в Україні та за її межами. І останнє уточнення має велике значення для розуміння ролі Національної поліції для забезпечення кібербезпеки як одного з основних елементів національної системи кібербезпеки. Адже адміністративно-правовий статус вказаного суб'єкта забезпечення кібербезпеки пов'язується з поняттям «кіберзлочинність».

Як указує Г. Шевчук, заходи боротьби з кіберзлочинністю повинні мати нині комплексний характер та бути спрямованими на мінімізацію ризиків віртуальних загроз та на підвищення засобів і способів захисту у віртуальному просторі. У вказаних процесах кіберполіція стає центральним суб'єктом боротьби з кіберзлочинністю [3, с. 249]. Значення Національної поліції у цьому аспекті

полягає у створенні умов розвитку безпечного середовища життєдіяльності як основи безпеки на території України [4] шляхом захисту прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань у кіберпросторі. Це означає, що метою створення кіберполіції є організація ефективної протидії проявам кіберзлочинності та забезпечення дієвого впливу на оперативну обстановку в зазначеній сфері [5, с. 89].

Як пояснюють С. Демедюк та В. Марков, кіберзлочинність є новітнім соціальним явищем, що активно поширюється по всьому світу [5, с. 89].

Кіберзлочинність не є традиційним злочинном, а відносно молодим явищем, яке пов'язується із появою та поширенням глобальної мережі Інтернет, – доходить висновку С. Буйджи. Із самого моменту виникнення такий вид злочинності проявив себе зручним для зловмисників. Особлива природа Всесвітньої мережі забезпечила глобальність та анонімність для її користувачів, що безсумнівно постало передумовами для появи такого виду злочинності [6, с. 13]. Під кіберзлочинністю розуміються кримінальні правопорушення, механізм підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), телекомунікаційних систем, комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, а також інші кримінальні правопорушення, учинені з їх використанням [5, с. 88].

Дослідник С. Демедюк зазначає, що за своєю сутністю кіберзлочини є транскордонними, тому міжнародні організації закликають держави до співпраці з іншими зацікавленими сторонами у розробці дієвих механізмів адміністративно-правового регулювання у сфері кібербезпеки, що передбачає не лише розроблення та прийняття необхідного законодавства, а й проведення спільних розслідувань зазначених діянь з використанням наявного міжнародного права [7, с. 144]. Вказана мета зумовлює завдання всіх структурних елементів національної системи кібербез-

пеки, серед яких до числа основних віднесено Національну поліцію.

Для протидії кіберзлочинності та виконання інших функцій на вирішення поставлених завдань Національну поліцію уповноважено на здійснення заходів із запобігання, виявлення, припинення та розкриття кіберзлочинів, підвищення поінформованості громадян про безпеку в кіберпросторі (під. 2 ч. 2 ст. 8 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [8]).

Реалізацію зазначених функцій покладено насамперед на спеціально створений з огляду на динаміку поширення комп'ютерних інцидентів теренами України структурний підрозділ. Зокрема, в липні 2010 року у структурі МВС України на базі Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, утворено новий структурний підрозділ – Департамент боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми [9, с. 4] як структурний міжрегіональний територіальний орган поліції із широкими аналітичними та оперативно-тактичними повноваженнями, котрий спеціалізується на попередженні, виявленні, припиненні та розкритті кримінальних правопорушень, механізм підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), телекомунікаційних систем, комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, а також інших кримінальних правопорушень, учинених з їх використанням [5, с. 89].

Зокрема, згідно зі статтею 3 Положення «Про Департамент кіберполіції Національної поліції України» на своєму вебсайті Департамент кіберполіції розмістив перелік основних функцій. Департамент відповідно до покладених на нього завдань: 1) визначає, розробляє та забезпечує реалізацію комплексу організаційних і практичних заходів, спрямованих на запобігання та протидію кримінальним правопорушенням у сфері протидії кіберзлочинності; 2) у межах своїх повноважень уживає необхідних оперативно-розшукових заходів щодо викриття причин і умов, які призводять

до вчинення кримінальних правопорушень у сфері протидії кіберзлочинності; 3) визначає основні напрями роботи і тактики оперативно-службової діяльності у сфері протидії кіберзлочинності; 4) уживає передбачених чинним законодавством заходів зі збирання й узагальнення інформації стосовно об'єктів, що становлять оперативний інтерес, зокрема об'єктів сфери телекомунікацій, інтернет-послуг, банківських установ і платіжних систем, із метою запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень; 5) організовує та контролює діяльність підпорядкованих підрозділів кіберполіції щодо виконання вимог законодавства України у сфері протидії кіберзлочинності, дотримання службової дисципліни, режиму секретності, участі у комплексних перевірках службової діяльності цих підрозділів, ужиття заходів щодо усунення виявлених недоліків; 6) за погодженням із керівництвом Національної поліції України ініціює проведення в установленому порядку комплексних інспектувань, контрольних та інших перевірок діяльності підпорядкованих підрозділів; 7) проводить серед населення роз'яснювальну роботу з питань дотримання законодавства України у сфері використання новітніх технологій, а також захисту та протидії кіберзагрозам у повсякденному житті; 8) забезпечує в порядку, передбаченому законодавством України, формування й наповнення інформаційних масивів даних, автоматизованих інформаційних систем відповідно до потреб службової діяльності; 9) організовує виконання у межах компетенції доручень слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях; 10) за погодженням із керівництвом Національної поліції України організовує проведення комплексних і цільових оперативно-профілактичних заходів на території держави чи окремих регіонів, зокрема, за участю правоохоронних органів інших країн; 11) у межах компетенції розробляє рекомендації для підвищення професійного рівня і поінформова-

ності органів Національної поліції України, а також громадськості про результати діяльності кіберполіції; 12) вивчає позитивний вітчизняний і зарубіжний досвід боротьби з кримінальними правопорушеннями у сфері протидії кіберзлочинності та вносить пропозиції керівництву Національної поліції України щодо його впровадження [10].

З огляду на вищевикладене, доходимо висновку, що органи Національної поліції – це один з основних суб'єктів національної системи кібербезпеки, яку натеper визначено як сукупність заходів та їх здійснювачів. І таке визначення потребує удосконалення в аспекті розмежування поняття системи кібербезпеки як системи управління та системи забезпечення кібербезпеки, структури яких відрізняються.

Роль Національної поліції у забезпеченні кібербезпеки визначається поняттям кіберзлочинності, що є новим видом правопорушень, виявлення, запобігання, припинення, протидія та розкриття яких визначає адміністратив-

но-правовий статус Національної поліції як суб'єкта забезпечення кібербезпеки. Однак не обмежує, оскільки провідне значення має уповноваження на інформування громадян про безпеку в кіберпросторі.

Висновки. Отже, резюмуючи проведене дослідження визначення ролі та місця Департаменту кіберполіції Національної поліції України, треба зазначити, що його діяльність і визначає особливості його правового положення стосовно інших суб'єктів забезпечення кібербезпеки держави та протидії кіберзлочинності. Це дає змогу дійти висновку, що у Положенні «Про Департамент кіберполіції Національної поліції України» окреслені його основні завдання та функції.

Отже, наведені вище положення дають змогу визначити роль та місце Департаменту кіберполіції Національної поліції України у системі суб'єктів забезпечення кібербезпеки, що зумовлене завданнями у сфері протидії кіберзлочинності та забезпечення кібербезпеки держави.

Анотація

У статті досліджено сучасний стан діяльності Департаменту кіберполіції Національної поліції України у системі суб'єктів забезпечення кібербезпеки держави. Визначено роль та місце Департаменту кіберполіції Національної поліції України у системі суб'єктів забезпечення кібербезпеки держави. Наголошено на особливостях діяльності Департаменту кіберполіції Національної поліції України у системі суб'єктів забезпечення кібербезпеки держави. Встановлено, що Національна поліція є одним з основних суб'єктів національної системи кібербезпеки, яка нині визначається як сукупність заходів та їх винних осіб. І це визначення потрібно вдосконалити з точки зору розмежування поняття системи кібербезпеки як системи управління та системи кібербезпеки, структури якої відрізняються. Визначено, що роль Національної поліції у кібербезпеці визначається концепцією кіберзлочинності, яка є новим видом злочину, виявлення, запобігання, припинення, протидія та розкриття яких визначає адміністративний статус Національної поліції. Однак це не обмежує, оскільки повноваження інформувати громадян про кібербезпеку є першорядним. У статті зазначено, що нині процес формування кіберполіції України триває, тому її діяльності приділяється значна увага як з боку органів державної влади, так і суспільства. Радикальні політичні та соціально-економічні зміни в Україні зумовили необхідність створення кіберполіцейської сили, а це, своєю чергою, потребує з'ясування не лише її місця та ролі в системі кібербезпеки, а й її ролі у боротьбі з кіберзлочинністю. Проведене дослідження визначення ролі та місця Департаменту кіберполіції Національної поліції України, отже, треба зазначити, що його діяльність і визначає особливості його правового положення стосовно інших суб'єктів забезпечення кібербезпеки держави та протидії кіберзлочинності.

Це дає змогу дійти висновку, що у Положенні «Про Департамент кіберполіції Національної поліції України» окреслені його основні завдання та функції.

Ключові слова: роль та місце, забезпечення кібербезпеки держави, кіберполіція, Національна поліція України, протидія кіберзлочинності.

Bilobrova T.V. Role and place of the Cyber Police Department of the National Police of Ukraine in the system of subjects for providing cybersecurity of a state

Summary

The article examines the current state of activity of the Cyber Police Department of the National Police of Ukraine in the system of subjects of cybersecurity of the state. The role and place of the Cyber Police Department of the National Police of Ukraine in the system of subjects of cybersecurity of the state are determined. Emphasis is placed on the peculiarities of the activity of the Cyber Police Department of the National Police of Ukraine in the system of subjects of cyber security of the state. It has been established that the National Police is one of the main subjects of the national cybersecurity system, which is currently defined as a set of measures and their perpetrators. And this definition needs to be improved in terms of distinguishing between the concept of cybersecurity system as a management system and cybersecurity system, the structures of which differ. It is determined that the role of the National Police in cybersecurity is defined by the concept of cybercrime, which is a new type of crime, detection, prevention, termination, counteraction and disclosure of which determines the administrative status of the National Police as a cybersecurity entity. However, it is not limiting, as the authority to inform citizens about cybersecurity is paramount. The article states that today the process of formation of the Cyber Police of Ukraine continues, so its activities are given considerable attention both by public authorities and society. Radical political and socio-economic changes in Ukraine have necessitated the creation of a Cyber Police force in Ukraine, and this in turn requires clarification not only of its place and role in the system of cybersecurity, but also its role in combating cybercrime. It is concluded that the study of determining the role and place of the Cyber police Department of the National Police of Ukraine, it should be noted that its activities determine the specifics of its legal status in relation to other subjects of cybersecurity and combating cybercrime. This allows us to conclude that given the content of the Regulation «On the Cyber Police Department of the National Police of Ukraine», which outlines its main tasks and functions.

Key words: role and place, ensuring cybersecurity of the state, cyber police, National Police of Ukraine, counteraction to cybercrime.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : монографія. Харків : ХНУВС, 2011. 308 с.
2. Діордіца І.В. Система забезпечення кібербезпеки: сутність та призначення. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 7. С. 109–116.
3. Шевчук Г.В. Особливості діяльності Департаменту кіберполіції Національної поліції України. *Науковий вісник публічного і приватного права*. Вип. 3 Том 1. 2019. С. 244–249.
4. Береза В.В. Принципи діяльності Департаменту кіберполіції Національної поліції України: теоретико-правові аспекти. *Форум права*. 2017. № 5. С. 44–48.
5. Демедюк С.В. Кіберполіція України. *Наше право*. 2015. № 6. С. 87–93.
6. Буяджи С.А. Правове регулювання боротьби із кіберзлочинністю: теоретико-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Приват. ВНЗ Ун-т Короля Данила. Івано-Франківськ, 2018. 203 с.

7. Демедюк С.В. Окремі питання адміністративно-правового та організаційного забезпечення кібербезпеки. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 144–147.
8. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>.
9. Бурячок В.Л. Інформаційна та кібербезпека: соціотехнічний аспект : підручник / В.Л. Бурячок, В.Б. Толубко, В.О. Хорошко, С.В. Толюпа ; за заг. ред. д-ра техн. наук, професора В.Б. Толубка. Київ : ДУТ, 2015. 288 с.
10. Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 10 листопада 2015 р. № 85. URL: https://www.npu.gov.ua/uk/publish/printable_article/1816252.